Opetus- ja kulttuuriministeriö 12.5.2016

Eduskunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Kirjallinen lausunto

Hallitusohjelman osaamiseen ja koulutukseen liittyvien kärkihankkeiden eteneminen

Strategisen hallitusohjelman osaamista ja koulutusta koskevat kärkihankkeet ovat käynnistyneet tavoitteiden mukaisesti. Osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeilla kehitetään ministeriön toimialojen rakenteita, ohjausta, sisältöjä ja toimintatapoja niin, että suomalaisten koulutustaso on noussut, mikä tukee yhteiskunnan ja talouden uudistumista ja mahdollisuuksien tasa-arvoa. Hallituksen toimintasuunnitelman mukaisesti hallitus on käynnistänyt osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeet, joilla modernisoidaan oppimisympäristöjä, hyödynnetään digitalisaatiota osaamisessa ja oppimisessa, nopeutetaan siirtymistä työelämään, parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta, vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä, toteutetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistus sekä vähennetään koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää.

Seuraavassa on esitelty kärkihankkeittain niiden vaihetta ja etenemistä.

Kärkihanke 1. Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin

Toimenpide 1. Uudistetaan peruskoulua 2020-luvulle tavoitteena Suomi modernin, innostavan oppimisen kärkimaana.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut johtoryhmän tukemaan peruskoulun uudistamisen kärkihankkeen toteutusta. Ryhmän toimikausi kestää 28.2.2019 asti. Johtoryhmän puheenjohtajina toimivat opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen sekä valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen.

- Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen on asettanut laajapohjaisen opettajankoulutusfoorumin uudistamaan opettajien perus- ja täydennyskoulutusta. Foorumin toimikausi kestää vuoden 2018 loppuun.

- Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma on valmisteilla. Kehittämisohjelman tavoitteena on uudistaa opettajien perus- ja täydennyskoulutusta ja varmistaa opettajankoulutustehtävissä toimiville mahdollisuus ammatillisen osaamisensa kehittämiseen. Ohjelma kattaa se-

kä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen antaman opettajien peruskoulutuksen, opettajankoulutusta koskevan tutkimuksen ja kaikkia opettajaryhmiä koskevan täydennyskoulutuksen kehittämisen. Kehittämisohjelman rakenne on valmis ja sidosryhmien kuuleminen ja osallistaminen on parhaillaan käynnissä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen keskeiset linjaukset kokoava kehittämisohjelma valmistuu elokuun 2016 loppuun mennessä.

- Oppimisympäristöjen kehittämisessä on asetteilla Opetushallituksen vetämä työryhmä hyvien oppimisen ympäristöjen kehittämiseksi.

- Opetuksen digitalisoimiseksi on valmisteltu kuntien itsearviointi oppimisympäristöjen infrastruktuurin parantamiseksi.

- Koulujen kokeilu-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa tukemaan on Opetushallituksessa valmisteltu ensimmäinen versio mallista, joka ohjaa kokeilujen koordinointia, levittämistä ja päätöksentekoon palautumista (ns. policy loop)

- Selvitysraportti koskien Perusopetuksen oppimisympäristöjen digitalisaation nykytilannetta ja opettajien valmiuksia hyödyntää digitaalisia oppimisympäristöjä on valmistunut.

Toimenpide 2. Liikutaan tunti päivässä laajentamalla Liikkuva koulu -hanketta valtakunnalliseksi. Liikunnallistetaan oppiminen eri oppiaineissa.

- Liikkuva koulu -ohjelma on käynnissä ja hanke etenee hyvin. Suunnitelma koko kärkihankekaudelle on tehty. Liikkuva koulu -ohjelman ohjaus- ja johtoryhmät on asetettu.

- Liikkuva koulu -ohjelmassa on tällä hetkellä mukana jo 1 400 peruskoulua (55 %), 360 000 oppilasta ja 250 kuntaa.

- Kärkihankkeen ensimmäinen valtionavustushaku päättyi 7.4.2016. Valtionavustuspäätökset lukuvuodelle 2016-2017 tehdään kevään 2016 aikana.

- Kulttuurin ja liikunnan kärkihankkeiden yhteistyönä valmisteltiin keväällä 2016 valtakunnallinen kysely peruskouluihin. Kyselyllä kartoitettiin lasten kiinnostusta liikuntalajeihin sekä taiteen ja kulttuurin aloihin.

Toimenpide 3. Lisätään ja monipuolistetaan kielten opiskelua

- Kielten opiskelun lisäämistä ja monipuolistamista koskevaa kärkihanketta on valmisteltu kahdessa osassa. Ehdotusta alueelliseksi kokeiluksi vieraan kielen opiskelun aloittamisesta jo ensimmäisellä luokalla on valmisteltu virkatyönä. Samoin eduskunnan ponnen mukaisen alueellisen kokeilun valmistelu on aloitettu vuonna 2015.

Kärkihanke 2. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi

- Ammatillisen koulutuksen reformin keskeinen tavoite on uudistaa ammatillista koulutusta vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin siten, että ammatillinen koulutus on kokonaisuudessaan osaamisperusteista, asiakaslähtöistä ja elinikäistä oppimista tukevaa. Uudistuksia tehdään järjestelmän kaikkiin osiin: tutkintojärjestelmään, opiskelijavalintoihin, koulutuksen toteuttamismuotoihin, rahoitusjärjestelmään, ohjaus- ja säätelyjärjestelmään sekä koulutuksen järjestäjärakenteisiin. Ammatillisen koulutuksen erillisistä rahoitus- ja ohjausjärjestelmistä muodostetaan yksi yhtenäinen kokonaisuus.

- Reformin toimeenpanon valmistelu on käynnistetty kaikilta osin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut marraskuussa 2015 reformin toimeenpanoa varten seurantaryhmän ja projektiryhmän.

- Valmistelu on aikataulutettu siten, että ammatillisen koulutuksen uutta toimintalainsäädäntöä sekä rahoitusta koskevat hallituksen esitykset voidaan antaa eduskunnalle tammikuussa 2017. Ammatillisen koulutuksen reformin keskeiset uudistukset tulevat voimaan vuoden 2018 alusta lukien.

- HE rahoitusjärjestelmän ensimmäisestä vaiheesta (säästöt 2017) on valmistelussa. Vuodelle 2017 päätetty säästö toteutetaan määräämällä ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä järjestämislupien mukaista enimmäisopiskelijamäärää alhaisemmalle tasolle (n. 90 % lupien enimmäisopiskelijamäärästä). Menettely antaa koulutuksen järjestäjälle liikkumavaraa päättää, missä suhteessa se toteuttaa säästön toimintaansa tehostamalla ja rationalisoimalla tai opiskelijavolyymiaan vähentämällä. Menettelyn myötä ammatillisen koulutuksen järjestämislupien enimmäisopiskelijamääriä ei tarvitse alentaa vuodelle 2017 eikä ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhintaa leikata.

- Koulutussopimusmallia koskeva selvitys on valmistunut keväällä 2016.

Kärkihanke 3. Nopeutetaan siirtymistä työelämään

- Kärkihankkeeseen liittyvät toimenpiteet työelämään siirtymisen nopeuttamiseksi on käynnistetty.

- Korkeakoulut raportoivat ministeriölle helmikuussa 2016 mennessä kärkihanketta edistävistä toimenpiteistä sopimuskaudella 2017-2020 (opiskelijavalintojen uudistaminen, toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen välisen yhteistyön lisääminen, digitaaliset oppimisympäristöt, verkko-opetustarjonta ja digitaalinen koulutusyhteistyö sekä opintojen ympärivuotistaminen).

- Tulossopimuksissa toukokuussa 2016 yliopistojen kanssa ja lokakuussa ammattikorkeakoulujen kanssa sovitaan sekä korkeakoululaitoksen yhteisistä että korkeakoulukohtaisista toimista.

- Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämisryhmässä on laadittu suositukset opiskelijavalintojen kehittämiseksi (tammikuu 2016). Keväällä 2016 on käynnistymässä TEAS -tutkimushanke vuosina 2010-2015 tehtyjen opiskelijavalintojen muutosten vaikutusten arvioimiseksi. Tulokset raportoidaan 31.12.2017 mennessä. Tutkimushankkeen toteuttajia ovat RUSE ja ETLA.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettamassa työryhmän, joka laatii syksyllä 2016 toimenpideohjelman ylioppilastutkinnon hyödyntämisestä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

- Korkeakoulutuksen kärkihankkeet ja EUROSTUDENT VI -tutkimuksen käynnistysseminaari pidettiin 1.3.2016. Tutkimukseen sisältyvän opiskelijakyselyn tulokset ovat käytettävissä kärkihankkeiden tukena talvella 2016-2017.

- Ympärivuotisesta opiskelusta ja digitalisaatiosta on järjestetty useita tapahtumia. Seminaarissa ympärivuotisesta opiskelusta (18.11.2015) käynnistettiin vuoropuhelu korkeakoulujen kanssa ympärivuotisen opiskelun ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen edistämiseksi sekä kartoitettiin tarvittavaa tukea ja toimia. Webinaari korkeakoulutuksen digitalisaatiosta ja koulutusyhteistyöstä (15.12.2015) järjestettiin hyvien käytäntöjen levittämiseksi.

- Kirjallisuusanalyysiin perustuva aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisselvitys on valmistunut ja sen pohjalta mietitään parhaillaan jatkotoimia.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut EXAM-tenttiakvaariosovelluksen kehittämistä ja käytön laajentamista 2016-2017. Sovelluksen lähdekoodi avataan 2017 Open Source -lisenssillä.

- Osana opetus- ja kulttuuriministeriön Tieteen tietotekniikan keskus CSC:ltä hankkimia arkkitehtuuripalveluja tehdään koulutusyhteistyötä tukevaa arkkitehtuurityötä. Tavoitteena on luoda hallinnollisesti yksinkertaiset prosessit toisen korkeakoulun opetukseen osallistumisessa ja suoritustietojen siirrossa sekä opintosuoritustiedon sekä koulutustarjontatiedon saatavuus ja yhteentoimivuus kaikkien korkeakoulujen välillä.

- Kelpoisuusvaatimusten päivittämisen osalta nykytilanne ja ammattipätevyysdirektiivin vaatimukset on kartoitettu syksyllä 2015. Suomessa on erityisen paljon säädeltyjä ammatteja sosiaali- ja terveysalalla. Lisäksi syksyllä 2015 tarkastelussa olivat kelpoisuuden määrittelyt, jotka eivät vastaa koulutusjärjestelmää. Todettiin lisäksi tehtäväsiirtojen ja -laajennusten

tarjoamat mahdollisuudet sosiaali- ja terveysministeriön sektorilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityshenkilöt ehdottivat tehtäväkuvien laajentamiseksi terveysalan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon uudistamista. Koulutusjärjestelmää kehitetään kelpoisuuksien saavuttamismahdollisuuksien joustavoittamiseksi. Sektoriministeriöt vastaavat kelpoisuussäännösten päivittämisestä.

Kärkihanke 4. Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta

Toimenpide 1. Parannetaan epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saatavuutta taiteenalakohtaisesti maan eri osissa sekä edistetään lasten ja nuorten luovia taitoja.

- Lastenkulttuurin ja taiteen perusopetuksen saavutettavuutta koskeva toteuttamissuunnitelma (2016−2018) on valmisteltu. Kärkihankkeen toteutuksen tueksi on nimetty asiantuntijaryhmä, joka aloitti työnsä joulukuussa 2015. Hanke toteutetaan myöntämällä erityisavustuksia lastenkulttuurin toimijoille ja taiteen perusopetuksen järjestäjille.

- Kulttuurin ja liikunnan kärkihankkeiden yhteistyönä on toteutettu valtakunnallinen koululaiskysely peruskouluihin lasten kiinnostuksesta kulttuurin, taiteen ja liikunnan harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Kyselyyn vastasi 120 000 koululaista. Kyselyn tulokset on julkaistu ja niiden perusteella toteutetaan ensimmäinen avustusten jako.

- Toimenpiteeseen sisältyy myös varhaiskasvatuksen ja kirjastojen monilukutaitohanke, jota vuonna 2015 on valmisteltu kevään 2016 hankekilpailutusta varten.

- Lastenkulttuurin ja taiteen perusopetuksen 1. hakukierrokset ovat päättyneet. Päätökset annetaan toukokuussa 2016. Ensimmäiset harrastetunnit käynnistyvät elo-syyskuussa 2016.

Toimenpide 2. Laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi.

- Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa prosenttiperiaatteen laajentamista koskevan toimenpiteen hankesuunnitelma vuosille 2016−2018. Hankkeen toteutus käynnistyi alkuvuodesta 2016. Toimenpiteen tavoitteena on parantaa taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta ja edistää taiteen hyvinvointivaikutuksia. Toimenpide jakautuu kahteen linjaan, kehittämishankkeisiin ja kokeiluihin.

- Prosenttitaiteen laajentamisen 1. hakukierros on päättynyt. Päätökset annetaan toukokuussa 2016.

Kärkihanke 5. Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi

- EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien korkeakouluopiskelijoiden lukuvuosimaksujen käyttöönottoa ja korkeakoulujen tilauskoulutussäännösten täsmentämistä koskevat yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muutokset tulivat voimaan 1.1.2016 (L 1600-1601/2015; HE 77/2015 vp). Lukuvuosimaksuja koskevia säännöksiä sovelletaan korkeakouluja velvoittavina 1.8.2017 tai sen jälkeen opintonsa aloittaviin opiskelijoihin.

- Lukuvuosimaksujen arviointi- ja seurantatyöryhmä asetetaan keväällä 2016 siten, että työryhmän työ voi alkaa syksyllä 2016.

- Koulutusviennin tiekartta on valmistunut keväällä 2016.

- Korkeakoulujen ja tutkimuslaitoksien työnjakoesityksien osalta sopimusneuvotteluissa 2016 sovitaan toimenpiteistä, joihin esitykset antavat aihetta.

- Korkeakoulujen pääomitus on linjattu syksyllä 2015 osana julkisen talouden suunnitelmaa ja yksityiskohdat päätetään 2016.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallityöryhmät antoivat vuoden 2015 lopulla ehdotuksensa korkeakoulujen rahoitusmallien tarkistamiseksi siten, että ne vahvistavat toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tuottavuutta. Työryhmän ehdotuksissa otettiin huomioon hallituksen linjaukset. Rahoitusasetukset annetaan/on annettu keväällä 2016.

- Suomen Akatemian hallitus päätti 30 miljoonan euron kärkihankerahoituksen kohdentamisesta joulukuussa 2015. Rahoitus kohdennetaan kilpailtua tutkimusrahoitusta saaneille, tutkijanurallaan nuorille tutkijoille tutkimuksen ja osaamisen hyödyntämisen edistämiseen.

- Tekesillä on neljä kärkihankerahoitusinstrumenttikokonaisuuteen liittyvää toimintamallia (joista kolme rahoitetaan kärkihankerahalla, 59 miljoonaa euroa).

- Työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö ovat yhdessä valmistelleet korkeakoulukeksintölain uudistamistarpeen selvittämistä.

- Hallitus päätti osana yrittäjyyspakettia toteuttaa kokeilun innovaatio- ja palvelusetelistä.

- Osaamiskeskittymien kehittäminen perustuu eri rahoittajatahojen ja ministeriöiden väliseen poikkihallinnolliseen yhteistyöhön. Terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian tiekartta on esimerkki alakohtaisen keskittymäpolitiikan toimeenpanosta. TEM on käynnistänyt kasvustrategian toimeenpanon yhteistyössä OKM:n ja STM:n kanssa.

- Suomen tutkimusinfrastruktuurien tietopankki on avattu suomeksi ja englanniksi osoitteessa http://infrat.avointiede.fi. Palvelu on pilottivaiheessa ja sen kehittäminen jatkuu vuoden 2016 kuluessa yhteistyössä tutkijoiden ja tutkimusinfrastruktuuripalveluiden tarjoajien kanssa.

Kärkihanke 6. Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan

Toimenpide 1. Kehitetään nuorisotakuusta malli, jossa vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta on yhdellä taholla ja vahvistetaan etsivää nuorisotyötä. Syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä nuorten tukemisessa. Hyödynnetään nuorisotakuun hyvät käytännöt ja hankkeet sekä otetaan käyttöön parhaat elementit laajentamalla ne valtakunnallisiksi.

- Ohjaamo-toimintamalli etenee suunnitelmien mukaisesti. Vuoden 2015 loppuun mennessä oli toiminnassa noin 30 Ohjaamoa, joista suurta osaa rahoitetaan ESR:n tuella. Uusia Ohjaamoja käynnistyy vuoden 2016 aikana, ja uusia Ohjaamoja on suunnitteilla. Ohjaamotoiminta on käynnistynyt innostuneesti, odotettua laajemmin ja monipiirteisemmin. Ohjaamot eivät saa erillistä kärkihankerahoitusta, vaan niiden rahoitus tulee ESR:n valtakunnallisesta ja alueellisesta osiosta, ja osa Ohjaamoista on käynnistetty pelkästään kansallisilla toimintamäärärahoilla. Ohjaamojen kehittämisen yhteydessä syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä nuorten tukemisessa.

- Tarve Ohjaamojen perustamiseen liittyy aiemmin nuorten parissa tehtyihin selvityksiin. Nuorten tuen tarve ja nuorten kohtaamat ongelmat ovat usein monisyisiä, jolloin niiden ratkaiseminen vaatii eri tahojen yhteistoimintaa ja palveluiden yhteen sovittamista. Kokemukset vuosina 2013–2015 toteutetusta Nuorisotakuusta tukivat näkemystä Ohjaamoiden perustamisen tarpeellisuudesta.

- Etsivää nuorisotyötä toteutetaan lähes kaikissa Suomen kunnissa. Etsivän nuorisotyön (työntekijät, esimiehet, monialaiset palveluverkostot) tukemista varten on tehty selvitys Etsivän nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskuksen toimintamallista.

- Ohjauksen verkkopalvelun suunnittelu on käynnistynyt osaksi kansallista palveluväylää.

Toimenpide 2. Kaikille peruskoulun päättäville nuorille taataan koulutuspaikka

- Toimenpiteet joustavan perusopetuksen (JOPO) mukaisen toiminnan valtakunnalliseksi kehittämiseksi on valmisteltu. Ammatillisen koulutuksen reformin yhtenä tavoitteena on turvata riittävä opiskelupaikkojen määrä perusopetuksen päättäville ja muille nuorisotakuun kohderyhmille niukkenevista resursseita huolimatta. Ammatillisen koulutuksen reformissa varmistetaan kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudet yksilöllisiin opintopolkuihin ja henki-

lökohtaisiin valintoihin osaamisen kartuttamiseksi. Joustavat opintopolut turvaavat tavoitteena olevan osaamisen saavuttamisen, opiskelumotivaation säilymisen ja ehkäisevät opintojen keskeyttämistä. Oppimisympäristöjen, ohjauksen ja opiskeluhuollon kehittäminen liitetään toiminnalliseksi osaksi ammatillisen koulutuksen reformia tavoitteena tarjota riittävästi tukea ja luoda toimivat puitteet erilaisille ja eri elämäntilanteissa oleville opiskelijoille.

Kärkihankkeen toimenpide 3 (vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita, nuorten mielenterveyspalveluita sekä taataan kuntoutuspaikat) sekä toimenpide 4 (vahvistetaan työnetsijätoimintaa ja kehitetään nuorten palkkatukea ja Sanssi-korttia työntekoon kannustavampaan suuntaan) liittyvät sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan.